EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 17.6.2025.
COM(2025) 299 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA

Europski fond za obranu: potpora razvoju budućih obrambenih sposobnosti

Međuevaluacija Europskog fonda za obranu

{SEC(2025) 169 final} - {SWD(2025) 151 final}

UVOD

Pouzdana, konkurentna i inovativna obrambena tehnološka i industrijska baza EU-a (EDTIB) bitan je preduvjet za postizanje obrambene pripravnosti. Do trenutka osnivanja Europskog fonda za obranu (EFO), programa EU-a za financiranje istraživanja i razvoja u području obrane za razdoblje 2021. – 2027.[1], desetljeća rezanja rashoda za obranu, povećanja troškova istraživanja i razvoja i opreme u području obrane, fragmentacije tržišta i nedovoljne suradnje dovela su do nedostataka u ključnim sposobnostima oružanih snaga država članica, od kojih su mnogima potrebne nove tehnologije i inovativna rješenja.

Sve veće sigurnosne prijetnje od pokretanja fonda, povratak ratovanja visokog intenziteta u Europi i sve veće geopolitičke napetosti, zajedno s brzim tehnološkim promjenama, samo su pogoršali i jasno istaknuli probleme koje Fond nastoji riješiti. Stoga je bitan pokretač za oslobađanje punog potencijala EDTIB-a postalo zajedničko istraživanje i razvoj u području obrane. Nadalje, opće je prihvaćeno da si vrlo mali broj država članica EU-a može priuštiti da same razvijaju najsloženije obrambene sustave i da nijedna zemlja to ne može učiniti u svim područjima, pa je potrebno koordinirano djelovanje na europskoj razini.

EFO je odgovor EU-a na tu potrebu i predstavlja znatnu promjenu načina na koji EU podupire EDTIB. S proračunom od 7,3 milijarde EUR, EFO je namijenjen za poticanje konkurentnosti, učinkovitosti i inovacijskog kapaciteta europske obrambene industrije podupiranjem zajedničke i prekogranične suradnje u području istraživanja i razvoja u cijelom EU-u.

S obzirom na to da su istraživanju i razvoju u području obrane već dodijeljene 5,4 milijarde EUR i da su u tijeku 162 projekta, EFO je postao jedan od najvećih programa istraživanja i razvoja u području obrane u Europi. Fond je privukao vodeće aktere u istraživanju i razvoju u području obrane, kao i brojna netradicionalna poduzeća, i očekuje se da će imati veliki učinak. EFO je „usmjeren na korisnika”, a temelji se na potrebama oružanih snaga država članica i Norveške. Očekuje se da će se uz potporu EFO-a razviti tehnologije i sposobnosti sljedeće generacije u svim vojnim područjima (zračnom prostoru, kopnenom prostoru, mornarici, svemiru i kibernetičkom prostoru), a znatan dio tog razvoja ne bi se ostvario bez te potpore. Jasno je i da EFO donosi povrat ulaganja za gospodarstvo EU-a, među ostalim širenjem na civilnu primjenu.

Sve veću važnost EFO-a potvrđuje i to što je sve privlačniji industriji. Broj prijedloga podnesenih u okviru poziva EFO-a na podnošenje prijedloga stalno se povećava. Nakon što je 2021. podneseno 140 prijedloga, uz stabilan godišnji proračun, najnoviji pozivi na podnošenje prijedloga (2024.) privukli su gotovo 300 prijedloga, što je povećanje od 25 % uz znatno povećanje od 78 % u 2023. Važnost fonda potvrđuje i raznolikost doprinosa dionika podnesenih Komisiji za vrijeme međuevaluacije EFO-a. Naime, 330 subjekata dostavilo je informacije putem otprilike 100 odgovora na upitnik i više od 30 dokumenata sa stajalištem te na posebnim sastancima i radionicama. Među dionicima s kojima je provedeno savjetovanje bio je reprezentativan dio EDTIB-a i drugi ključni dionici.

U prvim godinama provedba EFO-a bila je usmjerena na postizanje ravnoteže kako bi se uskladila dva bliska, ali ponekad i različita cilja. Jedan je uklanjanje nedostataka u ključnim sposobnostima podupiranjem razvoja obrambenih tehnologija i sposobnosti sljedeće generacije, pri čemu države članice imaju vodeću ulogu u određivanju prioriteta. Drugi je

[1] EFO se temelji na dva prethodna programa, koji su vremenski i proračunski ograničeni, i to na pripremnom djelovanju za istraživanje u području obrane i Europskom programu industrijskog razvoja u području obrane (EDIDP).

ubrzavanje transformacije obrane inovacijama, uključivošću i privlačenjem novih i netradicionalnih aktera u području obrane. Oba se temelje na općem cilju defragmentiranja EDTIB-a, poticanja suradnje i osiguravanja socioekonomskog povrata.

1. RJEŠAVANJE PROBLEMA FRAGMENTACIJE I POTICANJE SURADNJE

EFO već ima važnu ulogu u **poticanju zajedničke potrošnje na istraživanje i razvoj u području obrane u EU-u**. Od ožujka 2025. Komisija je donijela pet godišnjih programa rada EFO-a, u kojima je istraživanju i razvoju u području obrane dodijelila ukupno 5,4 milijarde EUR. Zahvaljujući tome, EFO je jedan od tri najveća ulagača u istraživanje i razvoj u području obrane u EU-u[2]. To ulaganje obuhvaća otprilike polovinu ukupnih zajedničkih istraživanja u području obrane u EU-u. Iako su na nacionalnoj razini pravni subjekti iz država članica s velikim, etabliranim obrambenim industrijama najveći korisnici sredstava EFO-a, usporedba s najnovijim podacima Europske obrambene agencije (EDA) o nacionalnom financiranju istraživanja i razvoja[3] pokazuje **vrlo pozitivan učinak na sve zemlje**, uključujući srednje i male države članice s ograničenom tradicionalnom obrambenom industrijom. U prvoj godini rada[4] EFO-a već je osigurano podjednako ili više sredstava, a u nekim slučajevima i znatno više, od ukupnih nacionalnih rashoda za istraživanje i razvoj u području obrane 15 država članica[5].

EFO je svojim poticajima **omogućio dosad najintenzivniju prekograničnu suradnju u istraživanju i razvoju** u području obrane u cijelom EU-u. Promiče uzajamno razumijevanje i zajedničku kulturu među uključenim subjektima, što doprinosi defragmentiranju EDTIB-a. U 162 projekta EFO-a uključeno je 1366 jedinstvenih sudionika[6] iz 26 država članica[7] i Norveške. U projektima sudjeluju subjekti iz raznih regija, među ostalim regija u kojima obrambena industrija tradicionalno nema istaknutu ulogu. Iako je uvjet za dodjelu sredstava EFO-a suradnja najmanje triju pravnih subjekata iz najmanje tri države članice / Norveške, u projektima EFO-a u prosjeku sudjeluje 19 subjekata iz osam zemalja. EFO se općenito pokazao korisnim okvirom za pronalaženje novih partnera, među ostalim malih i srednjih poduzeća (MSP-ova) i poduzeća srednje tržišne kapitalizacije, kao i za proširenje trenutačne suradnje.

Osim tradicionalne obrambene industrije EFO se pokazao privlačnim instrumentom i za europske MSP-ove, poduzeća srednje tržišne kapitalizacije i istraživačke organizacije. MSP-ovi su osobito sve važniji i aktivniji izvor disruptivnih tehnologija i inovacija u obrambenom sektoru. Zahvaljujući ciljanom radu na uključivanju MSP-ova i inovatora u EFO (među ostalim pružanjem drugih vrsta potpore njihovu poslovnom rastu, osim bespovratnim sredstvima, i tehnološkoj zrelosti inovativnih ideja), MSP-ovi **su u velikoj mjeri uključeni u projekte EFO-a te čine 43 % jedinstvenih sudionika** u EFO-u i **primaju** otprilike 20 % financijskih sredstava EU-a[8]. U šest država članica EU-a MSP-ovi čine više od 50 % sudionika[9]. Poduzeća srednje tržišne kapitalizacije čine 4 % jedinstvenih sudionika i primaju približno 6 % financijskih sredstava. Iako MSP-ovi ostvaruju korist od posebnih mjera

[2] Zajedno s nacionalnim ulaganjima u istraživanje i razvoj u području obrane u Francuskoj i Njemačkoj.
[3] Podaci Europske obrambene agencije o obrani za razdoblje 2020. – 2021., ključni nalazi i analiza.
[4] Najnoviji javno dostupni podaci za nacionalne rashode za istraživanje i razvoj odnose se na 2021.
[5] BE, BG, CY, EE, EL, ES, HR, HU, IE, IT, LT, LU, LV, PT, SI.
[6] Korisnici, povezani subjekti i podugovaratelji od veljače 2025. GU DEFIS, Europska komisija.
[7] Sve države članice EU-a osim Malte.
[8] MSP-ovi na temelju vlastite izjave. GU DEFIS, Europska komisija. Podaci iz projekata EFO-a za razdoblje 2021. – 2023. iz veljače 2025.
[9] Najviša razina zabilježena je u CY, EE, IE, LT, LU i EL.

potpore, najveći udio sudjelovanja MSP-ova odnosi se na tematska područja, čime se osigurava uključenost u cijelom programu. **Svake godine sve je veći broj podnositelja zahtjeva koji su MSP-ovi**. U okviru najnovijih poziva na podnošenje prijedloga (2024.) zabilježeno je povećanje broja prijedloga koje su podnijeli MSP-ovi i istraživačke organizacije od 28 % u odnosu na prethodnu godinu.

EFO ima važnu ulogu u smanjenju fragmentacije europske obrambene industrije jer omogućava bližu suradnju između glavnih ugovaratelja, MSP-ova i istraživačkih i tehnoloških organizacija te između obrambenih poduzeća i civilnih poduzeća koja razvijaju tehnologije s obrambenim potencijalom i tehnologije s mogućom dvojnom namjenom i jer širi suradnju unutar obrambenih lanaca opskrbe.

2. UKLANJANJE NEDOSTATAKA U KLJUČNIM SPOSOBNOSTIMA: RAZVOJ OBRAMBENIH TEHNOLOGIJA I SPOSOBNOSTI SLJEDEĆE GENERACIJE

Iako je EFO još uvijek relativno nov program (nijedan od projekata EFO-a još nije dovršen), **njegovu važnost za oružane snage država članica već dokazuje njegova uloga u razvoju novih obrambenih tehnologija i proizvoda** za uklanjanje bitnih nedostataka u svim područjima obrambenih sposobnosti. Uvjerljiv je pokazatelj njegova potencijala to što oružane snage država članica koriste rezultate projekata koji su prethodili EFO-u.

Razvoj ključnih obrambenih sposobnosti sljedeće generacije

Planiranje i programiranje EFO-a „usmjereno je na korisnika” i izravno se temelji na potrebama i informacijama država članica i Norveške. Ono stoga osigurava **visoku razinu usklađenosti između prioriteta razvoja obrambenih sposobnosti** utvrđenih u okviru plana za razvoj sposobnosti, područja za moguću suradnju u okviru koordiniranog godišnjeg preispitivanja u području obrane (CARD), drugih vrsta suradnje (PESCO, projekti EDA-e kategorije B i, prema potrebi, u okviru NATO-a) **i područja potpore EFO-a**.

EFO potiče države članice EU-a i Norvešku na suradnju u razvoju obrambenih tehnologija, proizvoda i sposobnosti sljedeće generacije koje bi jednoj zemlji bilo teško ili čak nemoguće razviti. S obzirom na opseg potpore EFO-a velikim projektima istraživanja i razvoja u području obrane (npr. Europska patrolna topovnjača, Eurodrone), koji je veći od ukupnih godišnjih rashoda za istraživanje i razvoj većine država članica EU-a, **jednoj je zemlji gotovo nemoguće istodobno razvijati nekoliko projekata EFO-a tih razmjera**. Slično tome, projekti razvoja endo-atmosferskog presretača *EU HYDEF* i *HYDIS*^{2} uključuju visoke troškove i složene tehničke izazove s kojima se bilo koja država članica teško može samostalno nositi. EFO donosi i jedinstvene mogućnosti za manje države članice i zemlje s ograničenom obrambenom industrijom da svoju nacionalnu industriju uključe u razvoj važnih obrambenih sposobnosti EU-a. Općenito, **fond ima pozitivan strukturni učinak koji nadilazi sam proračun EFO-a**.

Očekuje se da će se u okviru djelovanja EFO-a razviti **više od 50 prototipova**, koji predstavljaju elemente tehnologija i sposobnosti za obrambene sposobnosti sljedeće generacije. Na primjer, EFO podupire razvoj prototipova za sljedeće sposobnosti i tehnologije:

- **Područje zračnog prostora:** helikopteri, bespilotni zrakoplovi (duge izdržljivosti za srednju nadmorsku visinu, taktički, borbeni), elektroničko ratovanje, pogonski sustavi.
- **Područje protuzračne i proturaketne obrane**: endo-atmosferski presretači, obrana od bespilotnih zrakoplova, svemirski sustav ranog upozoravanja na projektile.

- **Područje kopnenog prostora:** borbene platforme, neizravna paljba dugog dometa, bespilotni zemaljski sustavi, vojnička oprema i naoružanje, energija za vojne kampove, sustavi zapovijedanja i nadzora.
- **Područje mornarice:** platforme (Europska patrolna topovnjača, poluautonomna plovila srednje veličine), protuminske mjere, podvodna komunikacija, zaštita morskog dna i kritične infrastrukture.
- **Područje svemira:** prijemnici za javnu reguliranu uslugu (PRS), svijest o situaciji u svemiru, svemirski obavještajni rad, nadzor i izviđanje (ISR) ili pseudosateliti visokog dometa leta.
- **Područje kibernetičke sigurnosti:** informiranost o stanju kibernetičke sigurnosti, kibernetički poligoni, interoperabilni sustavi za kibernetičku obranu i operacije informacijskog ratovanja.

Nadalje, **EFO doprinosi strateškoj autonomiji EU-a** podupiranjem brojnih projekata za razvoj obrambenih tehnologija i proizvoda za koje Europa trenutačno u potpunosti ovisi o trećim zemljama i za koje ne postoje alternative u EU-u.

Projektni okvir: Projekti EFO-a kojima se nastoje ukloniti nedostaci u ključnim sposobnostima i koji doprinose strateškoj autonomiji EU-a

a) **Obrana od nadzvučnih projektila**: Projekti EU HYDEF i HYDIS[2] projekti su EFO-a koji se financiraju kako bi se razvile sposobnosti povezane s presretanjem nadzvučnih projektila. Ranije nije postojao program za razvoj takve ključne sposobnosti potrebne za europsku obranu.
b) **EUROMALE**: Jedan od nedostataka ključnih sposobnosti u europskim oružanim snagama nastoji se ukloniti razvojem potpuno nezavisnog europskog bespilotnog zrakoplova duge izdržljivosti za srednju nadmorsku visinu (MALE).
c) **Svemirski sustav ranog upozoravanja na projektile:** EFO u okviru projekta ODIN'S EYE II podupire razvoj potpuno nezavisnih sposobnosti namijenjenih za rano upozoravanje iz svemira radi otkrivanja i praćenja balističkih projektila i novih nadzvučnih prijetnji. Stjecanjem te ključne sposobnosti EU više neće ovisiti o trećim zemljama i povećat će se njegova autonomija u svemiru.
d) **Budući taktički teretni zrakoplovi srednje veličine (FMTC)**: EFO doprinosi financiranju europskih zrakoplova FMTC sljedeće generacije. Ta sposobnost vojnog prijevoza bitna je za autonomno provođenje misija i operacija EU-a. Nadalje, trenutačni taktički zrakoplovi

EFO bi mogao poboljšati **i interoperabilnost i zamjenjivost obrambenih sustava** jer su projekti EFO-a usmjereni na razvoj komponenti ili podsustava od kojih bi korist moglo imati nekoliko budućih sposobnosti. Osim toga, iako se krajnji sustavi koji koriste određenu tehnologiju mogu razvijati na nacionalnoj razini tako da se države članice međusobno natječu, za brojne osnovne tehnologije koristan je zajednički razvoj jer se njime povećava troškovna učinkovitost i konkurentnost na tržištu.

Odgovor na nove i promjenjive prioritete

Nedavni vojni sukobi skrenuli su pozornost na „nove načine ratovanja" i stavili u prvi plan posebne vektore razvoja sposobnosti te su ujedno ubrzali postojeće trendove. To je primjerice slučaj s razvojem i korištenjem bespilotnih platformi, protuzračne i proturaketne obrane, u području svemira i kibernetičke obrane. Programi rada EFO-a **odgovorili su na te nove i promjenjive prioritete**, primjerice proširenjem područja obuhvaćenih kategorijom djelovanja „protuzračna i proturaketna obrana" kao odgovor na sve veću važnost tog područja te područja obuhvaćenih kategorijom „zaštita snaga i mobilnost", čime se nastoji pronaći rješenje za *strateški zračni prijevoz tereta izvanredne veličine* kako bi se uklonio jedan od

nedostataka u ključnim sposobnostima koji je dodatno pojačan nedostupnošću flote zrakoplova tipa Antonov.

Nadalje, **određena područja kojima je prvotno dodijeljeno manje financijskih sredstava s vremenom su postala sve važnija**. Na primjer, veća pozornost posvećuje se kategoriji „podvodnog ratovanja" s obzirom na sve veću ovisnost o podvodnoj infrastrukturi kao što su plinovodi ili internetski kabeli. To ponovno određivanje prioriteta u skladu je sa širim ciljem EFO-a da se dugoročne inovacije usklade sa zahtjevima trenutačnog sigurnosnog konteksta.

EFO je počeo podupirati i **postupnu integraciju ukrajinske obrambene industrije** u EDTIB. Iako u skladu s Uredbom o EFO-u ukrajinski subjekti mogu sudjelovati u istraživačkim projektima samo kao pridruženi partneri (i ne mogu primati financijska sredstva iz EFO-a) ili kao pružatelji robe, radova ili usluga potrebnih za provedbu projekata EFO-a, mjere potpore EFO-a već omogućuju ukrajinskim subjektima da sudjeluju u određenim inovacijskim aktivnostima EFO-a u području obrane[10].

Osiguravanje kontinuiranog zalaganja

Obrambena industrija istaknula je da je jedna od glavnih pogodnosti EFO-a osiguravanje kontinuiranog zalaganja u cijelom ciklusu istraživanja i razvoja do uvođenja na tržište. Zbog toga nije ugašeno nekoliko obrambenih projekata kojima se inače na nacionalnoj razini ne bi dodijelila dodatna financijska sredstva koja bi im omogućila da prijeđu na ključni korak financiranja između razvoja proizvoda i prihvaćanja kod potrošača te ostvare konkretne rezultate za oružane snage država članica. Više od polovine projekata EDIDP-a popraćeno je u okviru EFO-a, čime je osiguran kontinuitet projekata, a za sve su veći broj projekata EFO-a osigurana financijska sredstva i za sljedeće korake jer je ostvaren napredak u razvoju tehnologije ili sposobnosti. Činjenica da su se istraživački projekti nastavili provoditi kao razvojni projekti ne bi trebala biti jedini ili glavni pokazatelj uspjeha. Brojni projekti, posebno oni povezani s opsežnim i složenim sposobnostima, temelje se na dugoročnim tehnološkim planovima i planovima sposobnosti i ponekad moraju obuhvatiti nekoliko popratnih područja prije nego što uđu u završnu fazu istraživanja i razvoja. Na primjer, to je slučaj s razvojem budućih taktičkih teretnih zrakoplova srednje veličine ili naprednih radarskih tehnologija, kojima se dvaput bavilo u okviru istraživanja EFO-a.

Pokazalo se da je posebno teško **uspostaviti ravnotežu** između konkurentnih **poziva i osiguravanja kontinuiranog zalaganja izravnim dodjelama** nakon što konzorciji, odabrani u natjecateljskom postupku, dokažu svoju sposobnost pravodobnog postizanja rezultata tijekom tekućih projekata. Važno je i **osigurati veliku predanost država članica** kontinuiranom istraživanju i razvoju. Kako bi se u potpunosti pokrili troškovi razvojnih projekata EFO-a, osim doprinosa EFO-a potrebno je i dodatno financiranje („sufinanciranje") od država članica koje pružaju potporu ili iz drugih izvora (npr. vlastitih sredstava konzorcija). Dokazivanje takvog sufinanciranja uvjet je prihvatljivosti za razvojne projekte, a postavljen je kako bi se potaknulo iskorištavanje dodatnih nacionalnih doprinosa i tako osigurala predanost država članica prihvaćanju rezultata istraživanja i razvoja. Kako provedba programa napreduje, a popratni projekti ulaze u više faze razvoja, povećala se potreba za sufinanciranjem, i kad je riječ o iznosu i kad je riječ o udjelu, i to s posebno visokim vrijednostima posljednjih godina. Razvojni projekti suočavaju se s **izazovima u uspostavi cjelokupnog okvira za sufinanciranje**. Za neke projekte sufinanciranje još nije uspostavljeno ni nekoliko godina nakon njihova pokretanja, što dovodi do znatnih kašnjenja.

[10] Na primjer, financijskom potporom trećim stranama u okviru poziva u određenim područjima ili putem hakatona.

Kad je riječ o mogućim razlozima za dugotrajni postupak uspostave okvira za sufinanciranje, države članice izvijestile su o poteškoćama u dogovaranju potrebnih memoranduma o razumijevanju i prava korisnika, koji su često preduvjet za potpisivanje nacionalnih ugovora o sufinanciranju. **Sufinanciranje je stoga i dalje važno pitanje** za provedbu EFO-a **na koje treba obratiti pozornost**.

Prelazak s rezultata projekata na javnu nabavu

EFO će se pokazati uspješnim ako države članice nabave sposobnosti čijem razvoju Fond doprinosi. Iako je provedba EFO-a u ranoj fazi, ima naznaka da bi rezultati projekta mogli postati predmet javne nabave, a nekoliko javnih nabava već se realiziralo. Polovina država članica s kojima je provedeno savjetovanje tijekom evaluacije istaknula je da se rezultati projekata EFO-a, EDIDP-a ili pripremnog djelovanja za istraživanje u području obrane već nabavljaju na nacionalnoj razini ili će se vjerojatno uskoro nabavljati, dok su ostali ispitanici naveli da je prerano za davanje konačnog odgovora.

Projektni okvir: Europska patrolna topovnjača

Projekt EFO-a Europska patrolna topovnjača (EPC) podupire razvoj plovila klase korvete koje može obavljati razne misije u budućim pomorskim operacijama. Četiri države članice EU-a (od studenog 2024.: FR, IT, ES, EL) službeno su iskazale interes za javnu nabavu, a neke od njih već su u svojim **nacionalnim planovima za razvoj sposobnosti** dodijelile **sredstva za javnu nabavu**. Ukupni doprinos EFO-a znatan je i do sada je osigurao dobar kontinuitet projekata. **Očekuje se da će se ugovori o javnoj nabavi sklopiti za dvoznamenkasti broj plovila**, a sve je veći interes i drugih država članica.

Nadalje, prvi ishodi projekata **počeli su se primjenjivati u oružanim snagama država članica EU-a i imaju pozitivan učinak na bojištu**. Među njima su projekti iz ključnih područja kao što su rješenja za ratovanje morskim minama, bespilotni sustavi ili kibernetička obrana. Neke od tehnologija razvijenih uz potporu EU-a već se koriste u Ukrajini.

Projektni okvir: Integracija rezultata projekta u mornarice država članica
Inovativna rješenja za ratovanje morskim minama za bolje, brže, sigurnije i otpornije protuminske operacije: Dizajn, prototip i demonstracija sustava sustavâ koji se sastoji od bespilotnih autonomnih sustava, inteligentnih platformi, senzora i potpore donošenju odluka, razvijen je uz potporu projekata MIRICLE i E=MCM te je integriran u **protuminske brodove nove klase koje su zajednički nabavile nizozemska i belgijska mornarica** (12 naručenih brodova, a postoji mogućnost nabave i za mornarice drugih zemalja). Prvi brod te klase trebao bi se početi upotrebljavati u belgijskoj mornarici 2025.

Projektni okvir: Ishodi projekata koji se koriste u Ukrajini
Projekt EDIDP-a iMUGS podupire razvoj autonomnih sposobnosti postojeće platforme za razne misije. Platforma se u Ukrajini koristi za čišćenje minskih polja, evakuaciju žrtava i logistiku. Ukrajinske oružane snage koriste rješenja za autonomni nadzor i otkrivanje prijetnji razvijena u okviru projekta AI4DEF.

3. TRANSFORMACIJA OBRANE INOVACIJAMA: ODRŽAVANJE KONKURENTSKE PREDNOSTI

Kako bi ostao konkurentan, EU mora razviti inovacijski ekosustav u području obrane. Stoga EFO u okviru „**programa EU-a za inovacije u području obrane**” (EUDIS) aktivno podupire ubrzavanje transformacije obrane **inovacijama, među ostalim u području disruptivnih tehnologija**. Ukupan proračun programa iznosi 1,5 milijardi EUR do 2027.,

odnosno otprilike 20 % proračuna EFO-a, a očekuje se da će se dopuniti s 400 – 500 milijuna EUR iz drugih javnih i privatnih izvora.

Mjere u okviru EUDIS-a obuhvaćaju namjenske netematske pozive u području istraživanja i razvoja te **uvođenje novih mehanizama** kao što su „financijska potpora trećim stranama" uz potporu ubrzanju u određenim tehnološkim područjima, jačanje sinergija između civilnih i obrambenih istraživanja koja financira EU, „tehnološki izazovi" i potpora istraživanjima u području visokorizičnih disruptivnih tehnologija s potencijalom za veliki povrat. Osim toga, postupno se razvija **skup inovativnih usluga potpore MSP-ovima i *start-up* poduzećima**. Taj skup usluga obuhvaća hakatone u području obrane, poslovno savjetovanje, potporu ubrzanju, usluge povezivanja i uspostavu instrumenta vlasničkog kapitala za obranu putem Europskog investicijskog fonda kako bi se oslobodio kapital za financiranje poduzeća koja znatno ulažu u istraživanje i razvoj.

Mjere EUDIS-a obuhvaćaju i ***spin-in* pozive** na podnošenje prijedloga. Oni su usmjereni na iskorištavanje tehnologija s mogućom dvojnom namjenom iz civilnog istraživanja i razvoja koje financira EU (npr. Obzor Europa) te omogućavaju njihovu prilagodbu primjenama u području obrane. Dosad su se *spin-in* pozivi EFO-a odnosili na područja kibernetičke sigurnosti, energije i energetskih sustava, visokoučinkovitih materijala, elektroničkih komponenti, svemira i autonomnih sustava. EFO ujedno osigurava sinergije sa **Svemirskim programom EU-a,** i to financiranjem razvoja tehnologija, proizvoda i sposobnosti namijenjenih za korištenje, dopunu ili povezivanje s uslugama koje pružaju komponente Svemirskog programa EU-a. Slično tome, snažne sinergije s obranom utvrđene su u više od 20 projekata u okviru programa **Obzor Europa**. Od 2024. Europsko vijeće za inovacije u okviru svojeg programa financiranja tranzicije, kojim se rezultati istraživanja dovode u fazu provjere koncepta i dalje, prima *spin-in* prijedloge koji se izravno temelje na rezultatima ostvarenima u okviru EFO-a / pripremnog djelovanja za istraživanje u području obrane.

Pouke iz agresivnog rata Rusije protiv Ukrajine i brzog tehnološkog napretka, kao i prilagodbe kojima su doprinijele u područjima razvoja sposobnosti EFO-a, stvorile su očekivanja da **EFO treba omogućiti i brže i jednostavnije procese za integraciju inovativnih obrambenih rješenja**. Potrebno je stvoriti dostupne mogućnosti kako bi se podržali projekti koji donose brza rješenja koja ponavljaju uspjeh brzog životnog ciklusa inovacija razvijenog u Ukrajini, koji uključuje stalne povratne informacije od krajnjeg korisnika na bojištu (testiranje u stvarnim uvjetima). Budući da su projekti istraživanja i razvoja u području obrane u okviru EFO-a dugoročni, inovacijski ekosustav EU-a u području obrane propušta priliku za korištenje znanja ukrajinske industrije i oružanih snaga.

S druge strane, za uspjeh programa bitno je održati ravnotežu i pobrinuti se da EFO odgovori na buduće dugoročne potrebe istraživanja i razvoja u području obrane. Fokus EFO-a dopunjuju drugi obrambeni instrumenti EU-a, kao što su ASAP, EDIRPA i Komisijin prijedlog EDIP-a jer su usmjereni na neposredne prioritete i hitne potrebe. Kako je istaknula jedna skupina za strateško promišljanje: „**EFO je dugoročan program i dobro je da ostane jednako relevantan**."

4. SOCIOEKONOMSKI POVRAT ISTRAŽIVANJA I RAZVOJA U PODRUČJU OBRANE

Očekuje se da EFO donese povrat ulaganja znatnim pozitivnim učincima na produktivnost gospodarstva i društva. Na to se upućuje u makroekonomskom ispitivanju koje je proveo

Zajednički istraživački centar[11]. Iako je ispitivanje znatno ograničeno zbog rane faze provedbe programa, ipak pruža vrijedan uvid u očekivane socioekonomske učinke fonda. Predviđa se da će najveći učinak EFO-a biti povećanje BDP-a EU-a 2030. od 0,025 % u usporedbi s osnovnim scenarijem bez EFO-a, zahvaljujući kombinaciji povećanih privatnih ulaganja i veće ukupne faktorske produktivnosti. To odgovara maksimalnom povećanju BDP-a od 2954 milijuna EUR u 2030. i otvaranju dodatnih 32 413 radnih mjesta u cijelom EU-u. Budući da se procjenjuje da EDTIB izravno zapošljava otprilike 500 000 ljudi, ti podaci pokazuju dobar učinak EFO-a na gospodarstvo. Osim toga, ulaganja iz EFO-a imaju **dodatne potencijalne prednosti** za gospodarstvo i sigurnosno okruženje EU-a. Intervencija EFO-a jača inovativnost i konkurentnost industrije EU-a i otvara nove tržišne prilike, među ostalim i izvan područja obrane. Dovodi do učinkovitije potrošnje na istraživanje i razvoj (manje nedostataka i preklapanja, veći razmjeri, više preuzimanja rizika), među ostalim u pogledu interoperabilnosti, u usporedbi s mogućim udvostručavanjem pristupa na nacionalnoj razini. Jača sigurnost EU-a i njegov utjecaj u svijetu, među ostalim na postavljanje standarda. U okviru savjetovanja tijekom međuevaluacije istaknuti su dodatni pozitivni socioekonomski učinci EFO-a. Dionici su istaknuli da je EFO povećao ambicije u usporedbi s ambicijama mogućima na nacionalnoj razini zahvaljujući projektima s većim istraživačkim potencijalom ili projektima koji obuhvaćaju razvoj brojnih sposobnosti koje obrambena industrija inače ne bi mogla razviti. Većina sudionika iz obrambene industrije s kojom je provedeno savjetovanje ukazala je na veći organizacijski rast zahvaljujući EFO-u. Predstavnici obrambene industrije istaknuli su da inženjeri, znanstvenici i drugi stručnjaci pronalaze zanimljive mogućnosti za rad u okviru inicijativa EFO-a usmjerenih na vještine.

5. POJEDNOSTAVNJENJE

Kako se EFO razvija, Komisija neprestano primjenjuje stečena iskustva. To dovodi do **stalnog pojednostavnjenja** provedbe programa. Dionici s kojima je provedeno savjetovanje isticali su nesmetano funkcioniranje EFO-a: u okviru savjetovanja s korisnicima EFO-a u više je navrata navedeno da su podnošenje zahtjeva i rad s programom postali jednostavniji jer je program s godinama postao poznatiji. To potvrđuje i usporedba EFO-a s programima koji su mu prethodili jer su Komisija, države članice i korisnici zajednički izvukli pouke i uspostavili praksu koja dobro funkcionira i koja je postala rutinska.

Značajna poboljšanja uključuju uvođenje potpuno elektroničkog podnošenja zahtjeva i upravljanja projektima s oblikovanim i prilagođenim predlošcima kako bi se osigurao standardiziraniji pristup u odnosu na sve aspekte Uredbe o EFO-u. Iz godine u godinu programi rada i pozivi EFO-a objavljuju se ranije kako bi podnositelji zahtjeva imali više vremena da pripreme prijedloge, osiguraju potrebnu potporu država članica i podnesu zahtjev za financiranje. Skraćeno je vrijeme potrebno za provedbu evaluacija i općenito je velika većina korisnika s kojima je provedeno savjetovanje izjavila da je, zahvaljujući poboljšanim postupcima i mjerama pojednostavnjenja, faza provedbe projekta učinkovitija s EFO-om nego u programima koji su mu prethodili.

Iako je provedba EFO-a znatno pojednostavnjena, još ima prostora za poboljšanje. U okviru savjetovanja predložene su daljnje ideje za pojednostavnjenje – i kratkoročno (među ostalim skupnim paketom za obranu) i dugoročno.

6. ZAKLJUČAK

[11] *Procjena makroekonomskog učinka EFO-a na temelju modela RHOMOLO za razdoblje 2021. – 2027.* (*2025.), JRC-Sevilla*

Naglo pogoršanje strateškog konteksta pokazuje da EFO nije program koji bi „trebao” postojati, već program koji „mora” postojati jer je potrebno više ulagati u istraživanje i razvoj u području obrane sada kako bi se buduće najsuvremenije sposobnosti ostvarile na vrijeme. EFO uspješno objedinjuje istraživanje i razvoj u području obrane u jedan priznati srednjoročni i dugoročni program te doprinosi usklađenom i integriranijem istraživanju i razvoju u području obrane u EU-u.

Iako projekti EFO-a još nisu stigli ostvariti potpune očekivane rezultate i učinak, već je jasno da je fond osigurao djelotvornu potporu u cijelom ciklusu istraživanja i razvoja sposobnosti i potaknuo dobru prekograničnu suradnju, što je dovelo do povećanja učinkovitosti.

S obzirom na znatne financijske i tehnološke izazove s kojima se suočava istraživanje i razvoj u području obrane, potreba za strateškim i višegodišnjim planiranjem koje industriji osigurava predvidljivost postala je posebno važno pitanje za budućnost programa. Nadalje, Komisija će u bliskoj suradnji s državama članicama raditi na jačanju veze s javnom nabavom (prema potrebi zajedničkom) rezultata i ishoda projekata EFO-a koju provode oružane snage država članica.

EFO neprestano primjenjuje iskustva stečena prethodnih godina. Stoga se provedba programa stalno pojednostavnjuje, a Komisija će nastaviti razvijati jednostavniji i učinkovitiji EFO, prilagođeniji korisnicima.

Uvidi i ključni zaključci međuevaluacije EFO-a trebali bi imati bitnu ulogu u oblikovanju provedbe fonda u preostalim godinama i poslužiti kao temelj za donošenje odluka o politikama za buduće inicijative EU-a povezane s istraživanjem i razvojem u području obrane.